MECELLE-İ AHKÂM-I ADLİYYE

(KÜLLÎ KAİDELER)

AL-MAJALLA AL AHKAM AL ADALIYYAH

MAXIMS OF ISLAMIC JURISPRUDENCE

ANKARA - 2017

MECELLE-İ AHKÂM-I ADLİYYE

(KÜLLÎ KAİDELER)

Uluslararası Mecelle Sempozyumu
(Tedvini, Uygulaması ve Günümüze Etkileri)
(25-27 Eylül 2017, Bursa)

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar
Hakkında Yönetmeliğin 5'inci maddesinin 2'inci fıkrası
çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ

MECELLE (MECELLE-İ AHKÂM-I ADLİYE)

Birinci Baskı : Eylül 2017

ISBN : 978-605-9095-39-6

Genel Editör : Ertan AYDIN

Editör ve Yayın Danışmanı : Dr. Yasin ÇEVİK - Menekşe ÖRME

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü : Fethullah SOYUBELLİ

Kapak ve Dizgi Mizanpaj : Seldağ BABACAN

TÜRKİYE ADALET AKADEMİSİ
Ahlatlıbel Mah. İncek Şehit Savcı Mehmet Selim Kiraz Bul.
Çankaya/ANKARA

Tel : (0 312) 489 81 80
Fax : (0 312) 489 81 01
web : www.taa.gov.tr
e-posta : taa@adalet.gov.tr

Baskı:
Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu İş Yurdu Müdürlüğü Matbaası,
İstanbul Yolu 13. Km. Ergazi, ŞAŞMAZ/ANKARA

İÇİNDEKİLER

Mecelle.. 1

Al- Majalla (The English)..17

مجلة الأحكام العدلية..49

SÛRET-İ HATT-I HÜMÂYÛN

Mûcebince amel oluna

MUKADDİME

MAKALE-İ ULÂ

İlm-i fıkhın ta’rif ve taksimi hakkındadır.

MADDE 1 - İlm-i fıkh mesâil-i şer’iyye-i ameliyyeyi bilmektir.

Mesâil-i fıkhiyye ya emr-i âhirete taallûk eder ki ahkâm-ı ibadâttır veyahut emr-i dünyaya taallûk eder ki münâkehat ve muamelât ve ukûbât kısımlarına taksim olunur. Şöyle ki Cenab-ı Hak bu nizam-ı âlemin vakt-i mukaddere dek bekasını irade edip bu ise nev’i insanın bekasına ve nev’in bekası tenasül ve tevâlüd için zükûr ve inâsın izdivacına menuttur ve bir de nev’in bekası eşhasın adem-i inkıtâıyledir. İnsan ise i’tidâl-i mizacı hasebiyle bekada gıda ve libas ve meskence umûr-ı sınâîye muhtaç olur. Bu dahi efrad beyninde

teâvün ve iştirâk husûlüne tevakkuf eder. Elhasıl insan medeniyyüttab' olduğundan sair hayvanât gibi münferiden yaşamayıp bast-ı bisat-ı medeniyyet ile yekdiğere muavenet ve müşarekete muhtaçtır. Halbuki her şahıs kendüye mülâyim olan şeyi talep ve müzahim olan şeye gazap eder olduğundan beynlerinde adl ü nizamın halelden mahfuz kalması için gerek izdivaç ve gerek mâbihi't-temeddün olan teâvün ve iştirak hususlarında bir takım kavanin-i müeyyede-i şer'iyyeye muhtaç olur ki evvelkisi fıkhın münâkehat kısmı ve ikincisi muamelât kısmıdır ve emr-i temeddünün bu minval üzere pâyidâr olması için ahkâm-ı ceza tertibi lâzım gelip bu dahi fıkhın ukûbât kısmıdır.

İşbu muamelât kısmının kesir-ül-vuku' olan mesâili kütüb-ü mutebereden cem' ile kitaplara ve kitaplar bablara ve bablar fasıllara taksim olunmak üzere bu Mecelle'nin te'lifine ibtidâr olunmuştur. İşte mehâkimde mamulünbih olacak mesâil-i fer'iyye ber vech-i âti ebvâb ve fusûlde zikrolunacak mesâildir. Ancak muhakkıkîn-i fukahâ mesâil-i fıkhiyyeyi bir takım kavâid-i külliyyeye irca' etmişlerdir ki her biri nice mesâili muhît ve müştemil olarak kütüb-i fıkhiyyede müsellemâttan olmak üzere bu mesâilin isbatı için delil ittihaz olunur.

Ve evvelemirde bu kavaidin tefehhümü mesâile istînas hasıl eder ve mesâilin zihinlerde tekarrürüne vesile olur. Binaenalâzâlik doksan dokuz kaide-i

fıkhiyye cem' ile maksuda şurû'dan mukaddem ber vech-i âti makale-i saniyye olmak üzere irad olunur ve egerçi bunlardan bazısı münferiden ahzolundukta bazı müstesneyâtı bulunur ise de yekdiğerini tahsis ve takyid ettiklerinden min-haysi'l-mecmû külliyyet ve umûmiyyetlerine halel gelmez.

MAKALE-İ SANİYYE

Kavâid-i fıkhiyye beyanındadır.

MADDE 2 - Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir.

Yani bir iş üzerine terettüp edecek hüküm ol işten maksad ne ise ona göre olur.

MADDE 3 - Ukudda itibar makâsıt ve maâniyedir, elfaz ve mebâniye değildir.

Binâenalâzâlik (bey’ bil-vefa) da rehin hükmü cereyan eder.

MADDE 4 - Şek ile yakîn zâil olmaz.

MADDE 5 - Bir şeyin bulunduğu hal üzere kalması asıldır.

MADDE 6 - Kadîm kıdemi üzere terkolunur.

MADDE 7 - Zarar kadîm olmaz.

MADDE 8 - Berâet-i zimmet asıldır.

Binâenalâzâlik bir kimse birinin malını telef edip de miktarında ihtilâf etseler söz mütlifin olup mal sahibi iddia ettiği ziyadeyi isbata muhtaç olur.

MADDE 9 - Sıfât-ı ârızada asıl olan ademdir.

Meselâ (şirket-i mudârebe) de kâr olup olmadığında ihtilâf olunsa ademi asıl olduğuna binâen söz mudâribin olup sahib-i sermaye kâr olduğunu isbata muhtaç olur.

MADDE 10 - Bir zamanda sâbit olan şeyin hilâfına delil olmadıkça bekâsıyle hükmolunur.

Binâenalâzâlik bir zamanda bir şey bir kimsenin mülkü olduğu sabit olsa mülkiyyeti izâle eden bir hal olmadıkça mülkiyyetin bekâsıyle hükmolunur.

MADDE 11 - Bir emr-i hâdisin akrab-i evkatına izâfeti asıldır.

Yani hâdis olan bir işin sebep ve zaman-ı vukuunda ihtilâf olunsa zaman-ı baîde nisbeti ispat olunmadıkça hâle akrab olan zamana nisbet olunur.

MADDE 12 - Kelâmda asıl olan mânây-ı hakikîdir.

MADDE 13 - Tasrih mukabelesinde delâlete itibar yoktur.

MADDE 14 - Mevrid-i nasda içtihada mesağ yoktur.

MADDE 15 - Alâ hilâfi'l-kıyas sâbit olan şey sâire makîsün aleyh olmaz.

MADDE 16 - İçtihad ile içtihad nakz olunmaz.

MADDE 17 - Meşakkat teysiri celb eder.

Yani suûbet sebeb-i teysir olur ve darlık vaktinda vüs'at gösterilmek lâzım gelir.

Karz ve havale ve hacir gibi pek çok ahkâm-ı fıkhiyye bu aslı müteferridir ve fukahânın ahkâm-ı şer'iyyede gösterdikleri ruhas ve tahfıfat hep bu kaideden istihraç olunmuştur.

MADDE 18 - Bir iş zı'k oldukta müttesi' olur.

Yani bir işte meşakkat görülünce ruhsat ve vüs'at gösterilir.

MADDE 19 - Zarar ve mukâbele bi'z-zarar yoktur.

MADDE 20 - Zarar izâle olunur.

MADDE 21 - Zaruretler memnu olan şeyleri mübah kılar.

MADDE 22 - Zaruretler kendi miktarlarınca takdir olunur.

MADDE 23 - Bir özür için câiz olan şey ol özrün zevaliyle bâtıl olur.

MADDE 24 - Mânî zâil oldukta memnû avdet eder.

MADDE 25 - Bir zarar kendi misliyle izâle olunamaz.

MADDE 26 - Zarar-ı âmmı def için zarar-ı has ihtiyar olunur.

Tabib-i cahili men etmek bu asıldan teferru eder.

MADDE 27 - Zarar-ı eşed zarar-ı ehaf ile izâle olunur.

MADDE 28 - İki fesad teâruz ettikde ehaffı irtikâb ile a'zamının çaresine bakılır.

MADDE 29 - Ehven-i şerreyn ihtiyar olunur.

MADDE 30 - Def-i mefâsid celb-i menâfiden evlâdır.

MADDE 31 - Zarar bi-kader'il-imkân def olunur.

MADDE 32 - Hacet umumî olsun hususî olsun zaruret menzilesine tenzil olunur.

Bey' bil-vefânın tecvizi bu kabildendir ki Buhara ahalisinde borç tekessür ettikde görülen ihtiyaç üzerine bu muamele mer'iyyül-icra olmuştur.

MADDE 33 - Iztırar gayrin hakkını ibtâl etmez.

Binaenalâzâlik bir adam aç kalıp da birinin ekmeğini yese bâdehû kıymetini vermesi lâzım gelir.

MADDE 34 - Alması memnu olan şeyin vermesi dahi memnu olur.

MADDE 35 - İşlenmesi memnu olan şeyin istenmesi dahi memnu olur.

MADDE 36 - Âdet muhakkemdir.

Yani hükm-i şer'iyi isbat için örf ve âdet hakem kılınır. Gerek âm olsun ve gerek hâs olsun.

MADDE 37 - Nâsın istimali bir hüccettir ki onunla amel vâcib olur.

MADDE 38 - Âdeten mümteni olan şey hakikaten mümteni gibidir.

MADDE 39 - Ezmânın tagayyürü ile ahkâmın tagayyürü inkâr olunamaz.

MADDE 40 - Âdetin delaletiyle mânâ-yi hakikî terk olunur.

MADDE 41 - Âdet ancak muttarid yahut galip oldukta muteber olur.

Madde 42 - İtibar galib-i şayia olup nâdire değildir.

Madde 43 - Örfen maruf olan şey şart kılınmış gibidir.

MADDE 44 - Beynettüccar maruf olan şey beynlerinde meşrut gibidir.

MADDE 45 - Örf ile tayin nass ile tayin gibidir.

MADDE 46 - Mânî ve muktazi tearuz ettikde mânî takdîm olunur.

Binaenalâzâlik bir adam borçlusu yedinde merhun olan malını âhara satamaz.

MADDE 47 - Vücudda bir şeye tâbi olan hükümde dahi ona tâbi olur.

Binaenalâzâlik bir gebe hayvan satıldıkta karnındaki yavrusu dahi tebe'an satılmış olur.

MADDE 48 - Tâbî olan şeye ayrıca hüküm verilemez.

Meselâ bir hayvanın karnındaki yavrusu ayrıca satılamaz.

MADDE 49 - Bir şeye malik olan kimse ol şeyin zaruriyyatından olan şeye dahi malik olur.

Meselâ, bir haneyi satın alan kimse ona mûsil olan tarika dahi mâlik olur.

MADDE 50 - Asıl sâkıt oldukta fer dahi sâkıt olur.

MADDE 51 - Sâkıt olan şey avdet etmez.

Yani giden geri gelmez.

Madde 52 - Bir şey bâtıl oldukta onun zımnındaki şey dahi bâtıl olur.

MADDE 53 - Aslın ifası kabil olmadığı halde bedeli îfa olunur.

MADDE 54 - Bizzat tecviz olunmayan şey bitteb” tecviz olunabilir.

Meselâ, müşteri mebii kabz için bâyii tevkil etse caiz olmaz. Amma iştira eylediği zahireyi ölçüp koymak için bâyia çuvalı verip o dahi zahireyi çuvala vaz edicek zımnen ve teb’an kabz bulunur.

MADDE 55 - İbtidaen tecviz olunmayan şey bekaen tecviz olunabilir.

Meselâ, hıssa-i şayiayı hibe etmek sahih değildir. Amma bir mâl-i mevhûbun bir hıssa-i şayiasına bir müstehak çıkıp da zabtetse hibe bâtıl olmayıp hisse-i bakıyye mevhûbunlehin malı olur.

MADDE 56 - Beka ibtidadan esheldir.

MADDE 57 - Teberrû ancak kabz ile tamam olur.

Meselâ, bir adam birine bir şey hibe etse kabl-el-kabz hibe tamam olmaz.

MADDE 58 - Raiyye yani teb'a üzerine tasarruf maslahata menuttur.

MADDE 59 - Velâyet-i hâssa velâyet-i âmmeden akvâdır.

Meselâ, mütevelli-i vakfın velayeti kadı'nın velayetinden akvâdır.

MADDE 60 - Kelâmın i'mâli ihmalinden evlâdır.

Ya'ni bir kelâmın bir mânâya hamli mümkün oldukça ihmâl yani mânâsız itibar olunmamalıdır.

MADDE 61 - Mânây-ı hakikî müteazzir oldukta mecaza gidilir.

MADDE 62 - Bir kelâmın i'mâli mümkün olmaz ise ihmal olunur.

Yani bir kelâmın hakikî ve mecazî bir mânâya hamli mümkün olmaz ise o halde mühmel yani mânâsız bırakılır.

MADDE 63 - Mütecezzi olmayan bir şeyin bazını zikretmek küllünü zikr gibidir.

MADDE 64 - Mutlak ıtlakı üzere câri olur. Eğer nassan yahut delâleten takyid delili bulunmaz ise.

MADDE 65 - Hâzırdaki vasıf lağv ve gaibdeki vasıf muteberdir.

Meselâ, bâyi meclis-i bey'de hazır olan bir kır atı satacak olduğu halde şu yağız atı şu kadar bin kuruşa sattım dese icabı muteber olup yağız tabiri lağv olur amma meydanda olmayan bir kır atı yağız deyu satsa vasf muteber olmakla bey' münakid olmaz.

MADDE 66 - Sual cevapta iade olunmuş addolunur.

Yani tasdik olunan bir sualde ne denilmiş ise mûcib onu söylemiş hükmündedir.

MADDE 67 - Sâkite bir söz isnad olunmaz. Lâkin ma'rız-ı hacette sükût beyandır.

Yani, sükût eden kimseye şu sözü söylemiş oldu denilmez, lâkin söyleyecek yerde sükût etmesi ikrar ve beyan addolunur.

MADDE 68 - Bir şeyin umûr-ı batınada delili ol şeyin makamına kaim olur.

Yani hakikatine ıttıla muteassir olan umûr-ı bâtınada delil-i zahirisi ile hükm olunur.

MADDE 69 - Mükâtebe muhâtaba gibidir.

MADDE 70 - Dilsizin işaret-i ma'hûdesi lisan ile beyan gibidir.

MADDE 71 - Tercümanın kavli her hususta kabul olunur.

MADDE 72 - Hatası zâhir olan zanna itibar yoktur.

MADDE 73 - Senede müstenid olan ihtimal ile hüccet yoktur.

Meselâ, bir kimse veresesinden birine şu kadar kuruş borcu olduğunu ikrar ettiği takdirde eğer maraz-ı mevtinde ise diğer verese tasdik etmedikçe bu ikrarı hüccet değildir. Zira diğer vereseden mal kaçırmak ihtimali maraz-ı mevte müsteniddir amma hâl-i sıhhatda ise ikrarı mu'teber olur ve ol halde olan ihtimal mücerred bir nevi tevehhüm olduğundan ikrarın hücciyyetine mani olmaz.

MADDE 74 - Tevehhüme itibar yoktur.

MADDE 75 - Burhan ile sabit olan şey ıyânen sabit gibidir.

MADDE 76 - Beyyine müddeî için ve yemin münkir üzerinedir.

MADDE 77 - Beyyine hilâf-ı zahiri isbat için ve yemin aslı ibka içindir.

MADDE 78 - Beyyine hüccet-i müteaddiye ve ikrar hüccet-i kaasıradır.

MADDE 79 - Kişi ikrarıyla muâhaze olunur.

MADDE 80 - Tenakuz ile hüccet kalmaz, lâkin mütenâkızın aleyhine olan hükme halel gelmez.

Meselâ, şahidler şahadetlerinden rücû ile tenakuz ettiklerinde şahadetleri hüccet olmaz, lâkin evvelki şahadetleri üzerine kadı hükmetmiş ise bu hüküm dahi bozulmayıp mahkûmunbihi şahidlerin tazmin etmesi lâzım gelir.

MADDE 81 - Asıl sâbit olmadığı halde fer'in sabit olduğu vardır.

Meselâ, bir kimse filanın filana şu kadar kuruş deyni vardır, ben dahi ona kefilim dese ve asilin inkârı üzerine dâyin iddia etse meblâğ-ı mezbûru kefilin vermesi lâzım gelir.

MADDE 82 - Şartın sübûtu indinde ona muallâk olan şeyin sübûtu lâzım olur.

MADDE 83 - Bi-kaderi'l-imkân şarta murâât olunmak lâzım gelir.

MADDE 84 - Va'dler suver-i tâlikı iktisâ ile lâzım olur.

Meselâ sen bu malı filân adama sat, eğer akçesini vermez ise ben veririm dese ve malı alan akçeyi vermese bu va'di eden kimsenin akçeyi vermesi lâzım gelir.

MADDE 85 - Bir şeyin nef'i zamânı mukabelesindedir.

Yani bir şey telef olduğu takdirde hasarı kime ait ise onun zamânında demek olup ol kimsenin bu veçhile zamânı ol şey ile intifâa mukabil olur.

Meselâ, hıyar-ı ayb ile reddolunan bir hayvanı müşteri kullanmış olmasından dolayı bayi ücret alamaz. Zira kablerred telef olaydı hasarı müşteriye ait olacaktı.

MADDE 86 - Ücret ile zamân müctemî olmaz.

MADDE 87 - Mazarrat menfaat mukabelesindedir.

Yani, bir şeyin menfaatine nail olan onun mazarratına mütehammil olur.

MADDE 88 - Külfet nîmete ve nîmet külfete göredir.

MADDE 89 - Bir fiilin hükmü failine muzâf kılınır ve mücbir olmadıkça âmirine muzâf kılınmaz.

MADDE 90 - Mübâşir yani bizzat fail ile müteşebbis müctemî oldukta hüküm ol faile muzâf kılınır.

Meselâ, birinin tarik-ı âmde kazmış olduğu kuyuya diğeri, birinin hayvanını ilka ile itlaf etse o zâmin olup kuyuyu hafr eden kimseye zamân lâzım gelmez.

MADDE 91 - Cevâz-ı şer'î zamâna münâfi olur.

Meselâ bir adamın kendi mülkünde kazmış olduğu kuyuya birinin hayvanı düşüp telef olsa zamân lâzım gelmez.

MADDE 92 - Mübâşir müteammid olmasa da zâmin olur.

MADDE 93 - Mütesebbib müteammid olmadıkça zâmin olmaz.

MADDE 94 - Hayvanâtın kendiliğinden olarak cinayet ve mazarratı hederdir.

MADDE 95 - Gayrın mülkünde tasarrufla emretmek bâtıldır.

MADDE 96 - Bir kimsenin mülkünde onun izni olmaksızın âhar bir kimsenin tasarruf etmesi caiz değildir.

MADDE 97 - Bilâ sebeb-i meşrû birinin malını bir kimsenin ahz eylemesi caiz olmaz.

MADDE 98 - Bir şeyde sebeb-i temellükün tebeddülü ol şeyin tebeddülü makamına kaimdir.

MADDE 99 - Kim ki bir şeyi vaktinden evvel isti'cal eyler ise mahrumiyyetle muâteb olur.

MADDE 100 - Her kim ki kendi tarafından tamam olan şeyi nakz etmeğe sa'y ederse sa'yi merduddur.

AL-MAJALLA AL AHKAM AL ADALIYYAH

(The Ottoman Courts Manual)

INTRODUCTION

PART I DEFINITION AND CLASSIFICATION OF ISLAMIC JURISPRUDENCE

ARTICLE 1: The science of Islamic jurisprudence consists of a knowledge of the precepts of the Divine Legislator in their relation to human affairs.

The questions of Islamic jurisprudence either concern the next world, being known as rules relating to worship, or to this world, being divided into sections dealing with domestic relations, civil obligations and punishments. Thus Allah decreed the continuation of the world until the appointed time. This, however, can only occur by mankind being perpetuated which is dependent upon marriage of male and female with a view to procreation. Moreover, the continuation of

the human species is assured by individuals association together. Man, however, is view of the weakness of his nature is dependent upon food, clothing, housing and the industries for his subsistence. In other words, in view of the fact that man is a civilised being, he cannot live in >itude like the other animals, but is in need of co-operation and association in work with his fellow men in order to live in a state of civilisation. Every person, however, asks for the things which he likes and avoids things which are disagreeable to him. As a result, it has been necessary to establish laws of a nature likely to maintain order and justice as regards marriage, mutual help and social relations, which are the basis of all civilisation.

The first division of Islamic jurisprudence is the section dealing with domestic relations. The second is the section dealing with civil obligations. In view of the fact that the continuance of civilisation on this basis necessitates the drawing up of certain matters relating to punishments, the third section of Islamic jurisprudence deals with punishments.

As regards the section dealing with civil obligations, the questions which are of the most frequent occurrence have been collected together from reliable works and set out in this Code in the form of Books. These Books have been divided into Chapters and the Chapters into Sections. The questions of detail which will be

applied in the courts are those questions which are set out in the following Chapters and Sections. Islamic jurists. however, have grouped questions of Islamic jurisprudence under certain general rules, each one of which embraces a large number of questions and which, in the treatises on Islamic jurisprudence, are taken as justification to prove these questions. The preliminary study of these rules facilitates the comprehension of the questions and serves to fix them in the mind. Consequently, ninety nine rules of Islamic jurisprudence have been collected together as follows, before commencing on the main work and form part II.

Although a few of them, taken alone, admit of certain exceptions their general application is in no way invalidated thereby, since they are closely interrelated.

PART II. MAXIMS OF ISLAMIC JURISPRUDENCE

ARTICLE 2: A matter is determined according to intention; that is to say, the effect to be given to any particular transaction must conform to the object of such transaction.

ARTICLE 3: In contracts effect is given to intention and meaning and not to words and phrases. Consequently, a contract for sale subject to a right of redemption has the force of a pledge.

ARTICLE 4: Certainty is not dispelled by doubt.

ARTICLE 5: It is a fundamental principle that a thing shall remain as it was originally.

ARTICLE 6: Things which have been in existence from time immemorial shall be left as they were.

ARTICLE 7: Injury cannot exist from time immemorial.

ARTICLE 8: Freedom from liability is a fundamental principle. Therefore, if one person destroys the property of another, and a dispute arises as to the amount thereof, the statement of the person causing such destruction shall be heard, and the onus of the proof as to any amount in excess thereof is upon the owner of such property.

ARTICLE 9: Non-existence is a fundamental principle which applies to all rights which may subsequently accrue. Example:- In a case of partnership of capital and labour, a dispute arises as to whether profit has been made or not. The statement of the person supplying the labour is heard, and the owner of the capital must prove that profit has in fact been made, since the fundamental principle is the non-existence of the profit.

ARTICLE 10: Judgement shall be given in respect to any matter which has been proved at any particular time, unless the contrary is proved.

Consequently, if it is proved at any particular time that a particular thing is owned by a particular person in absolute ownership, the ownership thereof shall be held to be valid unless circumstances arise which invalidate such ownership.

ARTICLE 11: It is a fundamental principle that any new occurrence shall be regarded as happening at the time nearest to the present. That is to say, if a dispute arises regarding the cause of some new event and the time at which it occurred, such event shall be considered with reference to the time nearest to the present, unless it is proved that it relates to some remoter period.

ARTICLE 12: It is a fundamental principle that words shall be construed literally.

ARTICLE 13: No attention shall be paid to inferences in the face of obvious facts.

ARTICLE 14: Where the text is clear, there is no room for interpretation.

ARTICLE 15: A matter which has been proved contrary to legal analogy cannot be cited by way of analogy in respect to any other matter.

ARTICLE 16: One legal interpretation does not destroy another.

ARTICLE 17: Difficulty begets facility; that is to say, difficulty is the cause of facility and in time of hardship consideration must be shown. Very many subjects of Islamic jurisprudence, such as loans, transfer of debts and interdiction are derived from this principle, and the latitude and indulgence shown by Islamic jurists in their rulings are all based upon this rule.

ARTICLE 18: Latitude should be afforded in the case of difficulty, that is to say, upon the appearance of hardship in any particular matter, latitude and indulgence must be shown.

ARTICLE 19: Injury may not be met by injury.

ARTICLE 20: Injury is removed.

ARTICLE 21: Necessity renders prohibited things permissible

ARTICLE 22: Necessity is estimated by the extent thereof.

ARTICLE 23: A thing which is permissible by reason of the existence of some excuse thereof, ceases to be permissible with the disappearance of that excuse.

ARTICLE 24: When a prohibition is removed, the thing to which such prohibition attaches reverts to its former status of legality.

ARTICLE 25: An injury cannot be removed by the commission of a similar injury.

ARTICLE 26: A private injury is tolerated in order to ward off a public injury. The prohibition from practice of an incompetent physician is derived from this principle.

ARTICLE 27: Severe injury is removed by lesser injury.

ARTICLE 28: In the presence of two evils, the greater is avoided by the commission of the lesser.

ARTICLE 29: The lesser of the two evils is preferred.

ARTICLE 30: Repelling an evil is preferable to securing a benefit.

ARTICLE 31: Injury is removed as far as possible.

ARTICLE 32: Any want, whether of a public or private nature, is so dealt with as to meet the exigencies

of the case. The validity of sale subject to a right of redemption is of this nature. The inhabitants of Bokhara having fallen badly into debt, this procedure was put into operation in order to meet the exigencies of the case.

ARTICLE 33: Necessity does not invalidate the right of another. Consequently, if a hungry person eats bread belonging to another, such person must later pay the value thereof.

ARTICLE 34: A thing which may not be taken may also not be given.

ARTICLE 35: It is forbidden to request the performance of a prohibited act.

ARTICLE 36: Custom is an arbitrator; that is to say, custom, whether public or private, may be invoked to justify the giving of judgement.

ARTICLE 37: Public usage is conclusive evidence and action must be taken in accordance therewith.

ARTICLE 38: A thing which it is customary to regard as impossible is considered to be impossible in fact.

ARTICLE 39: It is an accepted fact that the terms of law vary with the change in the times.

ARTICLE 40: In the presence of custom no regard is paid to the literal meaning of a thing.

ARTICLE 41: Effect is only given to custom where it is of regular occurrence or when universally prevailing.

ARTICLE 42: Effect is given to what is of common occurrence; not to what happens infrequently.

ARTICLE 43: A matter recognised by custom is regarded as though it were a contractual obligation.

ARTICLE 44: A matter recognised by merchants is regarded as being a contractual obligation between them.

ARTICLE 45: A matter established by custom is like a matter established by law.

ARTICLE 46: When prohibition and necessity conflict, preference is given to the prohibition.

Consequently, a person may not sell to another a thing which he has given to his creditor as security for debt.

ARTICLE 47: An accessory which is attached to an object in fact is also attached to it is law. Consequently, when a pregnant animal is sold, the young in its womb is sold with it.

ARTICLE 48: An accessory to an object cannot be dealt with separately.yvT A Example: The young in an animal's womb cannot be sold separately.

ARTICLE 49: The owner of a thing held in absolute ownership is also the owner of the things indispensable to the enjoyment of such thing.yvT K Example: A person who buys a house is also owner of the road leading to it.

ARTICLE 50: If the principle fails, the accessory also fails.

ARTICLE 51: A thing which fails is not restored; that is to say, that which goes does not return.

ARTICLE 52: When a thing becomes void, the thing contained in it also becomes void.

ARTICLE 53: When the original undertaking cannot be carried out, the equivalent thereof is carried out.

ARTICLE 54: A thing which is not permissible in itself, may be permissible as an accessory. Example:- It is not permissible for purchaser to make the vendor his agent to receive the thing sold; but it he gives a sack to the vendor to measure and put therein the provisions which he has brought and the vendor puts the provisions into the sack, the purchaser thereby receives them impliedly and as an accessory.

ARTICLE 55: A thing which is not permissible at the outset may become permissible at some later period. Example:- The disposal of a share of undivided jointly owned property by way of gift is invalid, but if a person

entitled to a share of undivided jointly owned property which has been bestowed by way of gift appears and takes possession thereof, the gift does not become the property of the recipient of the gift.

ARTICLE 56: Continuance is easier than commencement.

ARTICLE 57: A gift becomes absolute only when delivery thereof is taken. Example:- A person bestows a thing upon another person by way of gift. Such gift is not binding until delivery thereof has been taken.

ARTICLE 58: The exercise of control over subjects is dependent upon the public welfare.

ARTICLE 59: Private guardianship is more effective than public guardianship. Example:- The guardianship exercised by the trustee of a pious foundation is more effective than the guardianship of the court.

ARTICLE 60: A word should be construed as having some meaning, rather than passed over in silence. That is to say, if any particular meaning can be attributed to a word, it may not be passed over as devoid of meaning.

ARTICLE 61: When the literal meaning cannot be applied, the metaphorical sense may be used.

ARTICLE 62: If no meaning can be attached to a word it is disregarded altogether. That is to say, if a word cannot be construed in either a literal or metaphorical sense it is passed over in silence as being devoid of meaning.

ARTICLE 63: A reference to part of an indivisible thing is regarded as a reference to the whole.

ARTICLE 64: The absolute is construed in its absolute sense, provided that there is no proof of a restricted meaning either in the text of the law or by implication.

ARTICLE 65: A description with reference to a thing present is of no effect, but the contrary is the case if such thing is not present. Example:- When a vendor who is about to sell a grey horse, such grey horse being present at the meeting where the sale took place, states that he is selling a brown horse for so many thousand piastres, his offer is held to be good and the word brown is of no effect. But if he sells a grey horse which is not present and he describes it as brown, the description is held to be good but the sale is not concluded.

ARTICLE 66: A question is considered to have been repeated in the answer. That is to say, in the event of a question being answered in the affirmative, the person answering the question is considered to have repeated the question.

ARTICLE 67: No statement is imputed to a man who keeps silence, but silence is tantamount to a statement where there is an absolute necessity for speech. That is to say, it may not be said that a person who keeps silence has made such and such a statement, but if he keeps silence where he ought to have made a statement, such silence is regarded as an admission and statement.

ARTICLE 68: In obscure matters the proof of a thing stands in the place of such thing. That is to say, obscure ARTICLEs concerning which it is hard to discover the truth are judged according to the obvious proof concerning them.

ARTICLE 69: Correspondence takes the place of an exchange of conversation.

ARTICLE 70: The sign of a dumb person which are generally recognised take the place of a statement by word of mouth.

ARTICLE 71: The word of an interpreter is accepted in every respect.

ARTICLE 72: No validity is attached to conjecture which is obviously tainted by error.

ARTICLE 73: Probability, even though based upon evidence, is not proof. Example:- If a person admits while suffering from mortal sickness that he owes a certain sum of money to one of his heirs, such

admission is not a proof unless confirmed by the other heirs, since the probability of such person defrauding the other heirs of their property is based upon the mortal sickness . If the statement, however, is made while in a state of good health, such admission is considered to be valid. The probability is that case is mere supposition and consequently there is no objection to the validity of the admission.

ARTICLE 74: No weight is attached to mere supposition.

ARTICLE 75: A thing established by proof is equivalent to a thing established by ocular inspection.

ARTICLE 76: Evidence is for him who affirms; the oath for him who denies.

ARTICLE 77: The object of evidence is to prove what is contrary to appearance; the object of the oath is to ensure the continuance of the original state.

ARTICLE 78: Evidence is proof affecting third person; admission is proof affecting the person making such admission only.

ARTICLE 79: A person is bound by his own admission.

ARTICLE 80: Contradiction and proof are incompatible; but this does not invalidate a judgement given against the person contradicting. Example:- Witnesses contradict themselves by going back upon

the evidence they have given. Such evidence is not proof; but if the court has already given judgement based upon the original evidence, such judgement may not be set aside, but the witnesses must pay the value of the subject matter of the judgement to the persons against whom judgement has been given.

ARTICLE 81: Failure to establish the principle claim does not imply failure to establish a claim subsidiary thereto. Example:- A person states that A owes a sum of money to B and that he has the surety of A. Such person will be obliged to pay the sum in question if A repudiates the debt and B demands payment.

ARTICLE 82: If the validity of a condition is established, the validity of anything dependent thereon must also be established.

ARTICLE 83: A condition must be observed as far as possible.

ARTICLE 84: Any promise dependent upon a condition is irrevocable upon such condition being fulfilled. Example:- A person tells A to sell a certain thing to B and informs A he will pay him in the event of B failing to do so, and B does in fact fail so to do. The person making the promise is obliged to pay the money.

ARTICLE 85: The enjoyment of a thing is the compensating factor for any liability attaching thereto; that is to say, in the event of a thing being destroyed, the person to whom such thing belongs must suffer the loss and conversely may enjoy any advantages attaching thereto. Example:- An animal is returned by reason of an option for defect. The vendor may not charge any fee on account of the use of the animal, because if it had been fallen upon the purchaser.

ARTICLE 86: Remuneration and liability to make good loss do not run together.

ARTICLE 87: Disadvantage is an obligation accompanying enjoyment. That is to say, a person who enjoys a thing must submit to the disadvantages attaching thereto.

ARTICLE 88: The burden is in proportion to the benefit and the benefit to the burden.

ARTICLE 89: The responsibility for an act falls upon the author thereof; it does not fall upon the person ordering such act to be performed, provided that such person does not compel the commission thereof.

ARTICLE 90: If a person performs any act personally and is implicated therein with the person who is the cause thereof, the person performing such act is responsible thereof. Example:- A digs a well in the public highway and B causes C's animal to fall therein and to be destroyed. B is responsible thereof and no liability rests with the person who dug the well.

ARTICLE 91: An act allowed by law cannot be made the subject of a claim to compensation. Example:- An animal belonging to A falls into a well which B has dug on his own property held in absolute ownership and such animal is destroyed . No compensation can be claimed.

ARTICLE 92: A person who performs an act, even though not intentionally, is liable to make good any loss caused thereby.

ARTICLE 93: A person who is the cause of an act being performed is not liable to make good any loss caused by such act unless he has acted intentionally.

ARTICLE 94: No liability attaches in connection with offences of or damage caused by animals of their own accord.

ARTICLE 95: Any order given for dealing with the property of any other person held in absolute ownership is void.

ARTICLE 96: No person may deal with the property of another held in absolute ownership without such person's permission.

ARTICLE 97: No person may take another person's property without some legal reason.

ARTICLE 98: Any change is the cause of the ownership of a thing held in absolute ownership is equivalent to a change in that thing itself.

ARTICLE 99: Any person who hastens the accomplishment of a thing before its due time, is punished by being deprived thereof.

ARTICLE 100: If any person seeks to disavow any act performed by himself, such attempt is entirely disregarded.

مادة (91) الجواز الشرعي

الجواز الشرعي ينافي الضمان، مثلاً لو حفر إنسان في ملكه بئرا فوقع فيها حيوان رجل وهلك لا يضمن حافر البئر شيئا.

مادة (92) المباشر

المباشر ضامن وان لم يتعمد.

مادة (93) المتسبب

المتسبب لا يضمن إلا بالتعمد.

مادة (94) جناية العجماء

جناية العجماء جبار.

مادة (95) التصرف في ملك الغير

الأمر بالتصرف في ملك الغير باطل.

مادة (96) التصرف بملك الغير بدون إذن

لا يجوز لأحد أن يتصرف في ملك الغير بلا إذنه.

مادة (97) اخذ مال الغير

لا يجوز لأحد أن يأخذ مال أحد بلا سبب شرعي.

مادة (98) تبدل سبب الملك

تبدل سبب الملك قائم مقام تبدل الذات.

مادة (99) استعجال الشيء قبل أوانه

من استعجل الشيء قبل أوانه عوقب بحرمانه. (مثلاً لو قتل إنسان وارثه يحرم من إرثه. وكذلك من طلقها في مرض موته بلا رضاها قاصدا بذلك حرمانها من الإرث فإنها ترثه).

مادة (100) من سعى في نقض ما تم من جهته

من سعى في نقض ما تم من جهته فسعيه مردود عليه.

مادة (83) مراعاة الشرط

يلزم مراعاة الشرط بقدر الإمكان.

مادة (84) لزوم المواعيد بالتعليق

المواعيد باكتساب صور التعاليق تكون لازمة. مثلاً لو قال رجل لآخر: بع هذا الشيء لفلان وإن لم يعطك ثمنه فإنا أعطيه لك فلم يعط المشتري الثمن لزم على الرجل أداء الثمن المذكور بناء على وعده المعلق.

مادة (85) الخراج بالضمان

الخراج بالضمان، يعني أن من يضمن شيئا لو تلف ينتفع به في مقابلة الضمان، مثلاً لو رد المشتري حيواناً بخيار العيب وكان قد استعمله مدة لا تلزمه أجرته لأنه لو كان قد تلف بيده قبل الرد لكان من ماله.

مادة (86) الأجر والضمان

الأجر والضمان لا يجتمعان.

مادة (87) الغرم بالغنم

الغرم بالغنم، أن من ينال نفع شيء يتحمل ضرره.

مادة (88) النعمة والنقمة

النعمة بقدر النقمة والنقمة بقدر النعمة.

مادة (89) إضافة الفعل للفاعل

يضاف الفعل إلى الفاعل لا الآمر ما لم يكن مجبراً.

مادة (90) المباشر والمتسبب

إذا اجتمع المباشر والمتسبب يضاف الحكم إلى المباشر، مثلاً لو حفر الرجل بئرا في الطريق العام فألقى أحد حيوان شخص في تلك البئر ضمن الذي ألقى الحيوان ولا شيء على حافر البئر.

مادة (74) التوهم

لا عبرة للتوهم.

مادة (75) الثابت بالبرهان

الثابت بالبرهان كالثابت بالعيان.

مادة (76) البينة واليمين

البينة للمدعي واليمين على من أنكر.

مادة (77) البينة لإثبات خلاف الظاهر

البينة لإثبات خلاف الظاهر واليمين لإبقاء الأصل.

مادة (78) حجية البينة والإقرار

البينة حجة متعدية والإقرار حجة قاصرة.

مادة (79) المؤاخذة بالإقرار

المرء مؤاخذ بإقراره.

مادة (80) لا حجة مع التناقض

لا حجة مع التناقض لكن لا يختل معه حكم الحاكم. مثلاً لو رجع الشاهدان عن شهادتهما لا تبقى شهادتهما حجة، لكن لو كان القاضي حكم بما شهداه به أولاً لا ينتقض ذلك الحكم وإنما يلزم على الشاهدين ضمان المحكوم به

مادة (81) ثبوت الفرع

قد يثبت الفرع مع عدم ثبوت الأصل. مثلاً لو قال رجل إن لفلان على فلان كذا ديناً وأنا كفيل به، وبناء على إنكار الأصيل ادعى الدائن على الكفيل بالدين لزم على الكفيل أداؤه.

مادة (82) ثبوت المعلق بالشرط

المعلق بالشرط يجب ثبوته عند ثبوت الشرط.

مادة (67) السكوت

لا ينسب إلى ساكت قول لكن السكوت في معرض الحاجة بيان، يعني أنه لا يقال لساكت أنه قال كذا لكن السكوت فيما يلزم التكلم به إقرار وبيان.

مادة (68) الأمور الباطنة

دليل الشيء في الأمور الباطنة يقوم مقامه، يعني أنه يحكم بالظاهر ما يتعسر الإطلاع على حقيقته.

مادة (69) الكتاب كالخطاب

الكتاب كالخطاب.

مادة (70) إشارة الأخرس

الإشارات المعهودة للأخرس كالبيان باللسان.

مادة (71) قول المترجم

يقبل قول المترجم مطلقاً.

مادة (72) العبرة بالظن

لا عبرة بالظن البين خطؤه، (مثلاً إذا دفع الكفيل الدين وكان الأصيل كان قد أداه أو أبرأه الدائن منه ولم يعلم به كان له الرجوع على الدائن بما دفع).

مادة (73) الاحتمال الناشئ عن دليل

لا حجة مع الاحتمال الناشئ عن دليل، مثلاً لو أقر أحد لأحد ورثته بدين فإن كان في مرض موته لا يصح ما لم يصدقه باقي الورثة.وذلك لأن احتمال كون المريض قصد بهذا الإقرار حرمان سائر الورثة مستند إلى دليل كونه في المرض وأما إذا كان الإقرار في حال الصحة جاز واحتمال إرادة حرمان سائر الورثة حينئذ من حيث أنه احتمال مجرد ونوع من التوهم لا يمنع حجة الإقرار.

مادة (61) إذا تعذرت الحقيقة

إذا تعذرت الحقيقة يصار إلى المجاز (مثاله إذا أقر من لا وارث له لمن ليس من نسبه وأكبر منه سنا بأنه ابنه ووارثه ثم توفي المقر، فبما أنه لا يمكن حمل كلامه هذا على معناه الحقيقي فيصار إلى المجاز وهو معنى الوصية ويأخذ المقر له جميع التركة.

مادة (62) إذا تعذر إعمال الكلام

إذا تعذر إعمال الكلام يهمل، يعني أنه إذا لم يمكن حمل الكلام على معنى حقيقي أو مجازي أهمل. (مثاله لو اقر لزوجته التي هي من نسب آخر معروف وأكبر منه سنا بأنها ابنته فلا يمكن حمل كلامه على معنى حقيقي لأنها أكبر منه سنا ومن نسب معروف ولا على معنى مجازي أي معنى الوصية لكونها وارثة له ولا وصية لوارث فيهمل كلامه).

مادة (63) ذكر بعض ما لا يتجزأ

ذكر بعض ما لا يتجزأ كذكر كله.

مادة (64) المطلق

المطلق يجري على إطلاقه إذا لم يقم دليل التقييد نصاً أو دلالة.

مادة (65) الوصف

الوصف في الحاضر لغو وفي الغائب معتبر، مثلاً لو أراد البائع بيع فرس أشهب حاضر في المجلس وقال في إيجابه بعت هذا الفرس الأدهم وأشار إليه وقبل البائع صح البيع ولغا وصف الأدهم، وأما لو باع فرسا غائبا وذكر أنه أشهب والحال أنه أدهم لا ينعقد البيع.

مادة (66) السؤال معاد

السؤال معاد في الجواب، يعني أن ما قيل في السؤال المصدق كأن المجيب المصدق قد أقر به.

مادة (54) ما يغتفر في التوابع

يغتفر في التوابع ما لا يغتفر في غيرها، فلو وكل المشتري البائع في قبض المبيع لا يجوز. أما لو أعطى جولقا للبائع ليكيل ويضع فيه الطعام المبيع ففعل كان ذلك قبضا من المشتري.

مادة (55) ما يغتفر في البقاء

يغتفر في البقاء ما لا يغتفر في الابتداء، مثال ذلك أن هبة الحصة المشاعة لا تصح. لكن إذا وهب رجل عقارا من آخر فاستحق من ذلك العقار حصة شائعة لا تبطل الهبة في حق الباقي مع أنه سار بعد الاستحقاق حصة شائعة.

مادة (56) البقاء أسهل من الإبتداء

البقاء أسهل من الإبتداء.

مادة (57) لا يتم التبرع

لا يتم التبرع إلا بقبض، فإذا وهب أحد شيئا إلى آخر لا تتم الهبة قبل القبض.

مادة (58) التصرف على الرعية

التصرف على الرعية منوط بالمصلحة.

مادة (59) الولاية الخاصة

الولاية الخاصة أقوى من الولاية العامة، فولاية المتولي على الوقف أولى من ولاية القاضي عليه.

مادة (60) إعمال الكلام

إعمال الكلام أولى من إهماله، يعني لا يهمل الكلام ما أمكن حمله من معنى. (مثاله لو وقف على أولاده وليس له إلا أولاد أولاده حمل عليهم صونا للفظ.

مادة (44) المعروف بين التجار

المعروف بين التجار كالمشروط بينهم.

مادة (45) التعيين بالعرف

التعيين بالعرف كالتعين بالنص.

مادة (46) تعارض المانع والمقتضى

إذا تعارض المانع والمقتضى يقدم المانع، فلا يبيع الراهن الرهن لآخر ما دام في يد المرتهن.

مادة (47) التابع تابع

التابع تابع، فإذا بيع حيوان في بطنه جنين يدخل الجنين في البيع تبعاً.

مادة (48) التابع لا يفرد بالحكم

التابع لا يفرد بالحكم، فالجنين الذي في بطن الحيوان لا يباع منفردا عن أمه.

مادة (49) مالك الشيء

من ملك شيئاً ملك ما هو من ضروراته، فإذا اشترى رجل دارا ملك الطريق الموصل إليها.

مادة (50) إذا سقط الأصل

إذا سقط الأصل سقط الفرع.

مادة (51) الساقط لا يعود

الساقط لا يعود كما أن المعدوم لا يعود.

مادة (52) إذا بطل الشيء

إذا بطل شيء بطل ما في ضمنه.

مادة (53) إذا بطل الأصل

إذا بطل الأصل يصار إلى البدل.

مادة (35) ما حرم فعله

ما حرم فعله حرم طلبه.

مادة (36) العادة محكمة

العادة محكمة، يعني أن العادة عامة كانت أو خاصة تجعل حكا لإثبات شرعي.

مادة (37) إستعمال الناس حجة

إستعمال الناس حجة يجب العمل بها.

مادة (38) الممتنع عادة

الممتنع عادة كالممتنع حقيقة.

مادة (39) تغير الأحكام

لا ينكر تغير الأحكام بتغير الازمان. وينطبق عليها أيضاً ما جاء في معناها في تقرير جمعية المجلة من أن رؤية أحد بيوت الدار كان قديماً كافياً عند شرائها واما اليوم فلا، لأن بناء البيوت في هذا الزمان لم يعد على طرز واحد كما كان قديماً.

مادة (40) الحقيقة تترك بدلالة العادة

الحقيقة تترك بدلالة العادة.

مادة (41) إعتبار العادة

إنما تعتبر العادة إذا اطردت أو غلبت.

مادة (42) العبرة للغالب

العبرة للغالب الشائع لا للنادر.

مادة (43) المعروف عرفا

المعروف عرفاً كالمشروط شرطاً.

مادة (25) الضرر لا يزال بمثله

الضرر لا يزال بمثله.

مادة (26) الضرر الخاص

يتحمل الضرر الخاص لدفع ضرر عام.

مادة (27) إزالة الضرر الأشد

الضرر الأشد يزال بالضرر الأخف.

مادة (28) تعارض مفسدتان

إذا تعارض مفسدتان روعي أعظمهما ضرراً بارتكاب أخفهما.

مادة (29) إختيار أهون الشرين

يختار أهون الشرين.

مادة (30) درء المفاسد

درء المفاسد أولى من جلب المنافع.

مادة (31) دفع الضرر

الضرر يدفع بقدر الإمكان.

مادة (32) الحاجة

الحاجة تنزل منزلة الضرورة عامة أو خاصة ومن هذا القبيل تجويز البيع بالوفاء حيث أنه لما كثرت الديون على أهل بخارى مست الحاجة إلى ذلك فصار مرعياً.

مادة (33) الاضطرار

الاضطرار لا يبطل حق الغير، يتفرع على هذه القاعدة أنه لو اضطر إنسان من الجوع فأطل طعام الآخر يضمن قيمته.

مادة (34) ما حرم أخذه

ما حرم أخذه حرم إعطاؤه.

مادة (16) نقض الإجتهاد

الإجتهاد لا ينقض بمثله.

مادة (17) المشقة تجلب التيسير

المشقة تجلب التيسير، يعني أن الصعوبة تصير سببا للتسهيل ويلزم التوسيع في وقت المضايقة، يتفرع على هذا الأصل كثير من الأحكام الفقهية كالقرض والحوالة والحجر وغير ذلك وما جوزه الفهقاء من الرخص والتخفيفات في الأحكام الشرعية مستنبط من هذه القاعدة.

مادة (18) الأمر إذا ضاق

الأمر إذا ضاق اتسع، يعني أنه إذا ظهرت مشقة في أمر يرخص فيه ويوسع.

مادة (19) الضرر

لا ضرر ولا ضرار.

مادة (20) الضرر يزال

الضرر يزال.

مادة (21) الضرورات

الضرورات تبيح المحظورات.

مادة (22) تقدير الضرورات

الضرورات تقدر بقدرها.

مادة (23) ما جاز لعذر

ما جاز لعذر بطل بزواله.

مادة (24) إذا زال المانع

إذا زال المانع عاد الممنوع.

مادة (9) الصفات العارضة

الأصل في الصفات العارضة العدم، مثلاً إذا اختلف شريكا المضاربة في حصول الربح وعدمه، فالقول للمضارب والبينة على رب المال لإثبات الربح.

مادة (10) حكم ما يثبت بزمان

ما ثبت بزمان يحكم ببقائه ما لم يوجد دليل على خلافه. فإذا ثبت في زمان ملك شيء لأحد يحكم ببقاء الملك ما لم يوجد ما يزيله.

مادة (11) إضافة الحادث

الأصل إضافة الحادث إلى اقرب أوقاته، يعني أنه إذا وقع الاختلاف في سبب وزمن حدوث أمر ينسب إلى أقرب الأوقات إلى الحال ما لم تثبت نسبته إلى زمن بعيد.

مادة (12) الأصل في الكلام

الأصل في الكلام الحقيقة.

مادة (13) الدلالة

لا عبرة للدلالة في مقابلة التصريح.

مادة (14) مساغ الاجتهاد

لا مساغ للاجتهاد في مورد النص.

مادة (15) خلاف القياس

ما ثبت على خلاف القياس فغيره عليه لا يقاس. الأخيرة من تقرير جمعية المجلة من قوله (وعند الإمام الأعظم الخ) فترى فيها أنهم قد جوزوا السلم والاستصناع على غير القياس وقد جوزوا الاجارة أيضاً مع أنها من قبيل بيع المنافع وهي معدومة عند العقد وبيع المعدوم باطل.

والفصول، إلى أن المحققين من الفقهاء قد أرجعوا المسائل الفقهية إلى قواعد كلية كل منها ضابط وجامع لمسائل كثيرة وتلك القواعد مسلمة معتبرة في الكتب الفقهية تتخذ أدلة الإثبات المسائل. وتفهمها في بادئ الأمر يوجب الاستئناس بالمسائل ويكون وسيلة لتقررها في الأذهان فلذا جمع تسع وتسعون قاعدة فقهية وحررت مقالة ثانية في المقدمة على ما سيأتي، ثم إن بعض هذه القواعد وإن كان بحيث إذا انفرد يوجد من مشتملاته بعض المستثنيات لكن لا تحتل كليتها وعمومها من حيث المجموع لما أن بعضها يخصص ويقيد بعضاً آخر.

مادة (2) الأمور بمقاصدها

يعني أن الحكم الذي يترتب على أمر يكون على مقتضى ما هو المقصود من ذلك الأمر.

مادة (3) العبرة في العقود

العبرة في العقود للمقاصد والمعاني لا للألفاظ والمباني، ولذا يجري حكم الرهن في البيع بالوفاء.

مادة (4) اليقين

اليقين لا يزول بالشك.

مادة (5) الأصل بقاء ما كان

الأصل بقاء ما كان على ما كان.

مادة (6) القديم

القديم يترك على قدمه.

مادة (7) الضرر القديم

الضرر لا يكون قديماً.

مادة (8) براءة الذمة

الأصل براءة الذمة، فإذا أتلف رجل مال آخر واختلفا في مقداره يكون القول للمتلف والبينة على صاحب المال لإثبات الزيادة.

مجلة الأحكام العدلية

مادة (1) الفقه

الفقه علم بالمسائل الشرعية العلمية. والمسائل الفقهية إما أن تتعلق بأمر الآخرة وهي العبادات وإما أن تتلق بأمر الدنيا وهي تنقسم الى مناكحات ومعاملات وعقوبات فإن الباري تعالى اراد بقاء نظام هذا العالم إلى وقت قدره وهو إنما يكون ببقاء النوع الانساني وذلك يتوقف على ازدواج الذكور مع الاناث للتوالد والتناسل ثم إن بقاء نوع الانسان انما يكون بعدم انقطاع الاشخاص، والانسان بحسب اعتدال مزاجه يحتاج للبقاء في الامور الصناعية الى الغذاء واللباس والمسكن وذلك أيضاً يتوقف على التعأون والتشارك بين الافراد، والحاصل أن الانسان من حيث انه مدني بالطبع لا يمكن أن يعيش على وجه الانفراد كسائر الحيوانات بل يحتاج الى التعأون والتشارك ببسط بساط المدنية. والحال أن كل شخص يطلب ما يلائمه ويغضب على من يزاحمه فلأجل بقاء العدل والنظام بينهم محفوظين من الخلل يحتاج الى قوانين مؤدة شرعية في امر الازدواج وهي قسم المناكحات من علم الفقة وفي ما به التمدن من التعأون والتشارك وهي قسم المعاملات منه ولاستقرار امر التمدن على هذا المنوال لزم ترتيب احكام الجزاء وهي قسم العقوبات من الفقه. وها قد وقع المباشرة بتأليف هذه المجلة من المسائل الكثيرة الوقوع في المعاملات غب استخراجها وجمعها من الكتب المعتبرة وتقسيمها إلى كتب وتقسيم الكتب إلى أبواب والأبواب إلى فصول، فالمسائل الفرعية التي تصير معمولاً بها في المحاكم هي المسائل التي ستذكر في الأبواب